

David S. Danaher: The Semantics and Discourse Function of Habitual-Iterative Verbs in Contemporary Czech.

München: LINCOM EUROPA, 2003. 114 s. ISBN 3 89586 453 6

Práce D. Danahera vydaná v rámci edice LINCOM Studies in Slavic Languages nabízí komplexní analýzu sloves typu *řikávat*, *dělat*, která bývají označována různými termíny, např. násobená neaktuální slovesa, iterativa, frekventativa, a pro něž autor zvolil označení slovesa habituálně-iterativní (*habitual-iterative*), zkráceně habituální (*habitual*). Na rozdíl od řady dřívějších analýz této skupiny sloves vychází autor z konkrétních užití sloves v korpusu textů a využívá u dokladů dosti široký kontext. Snaží se nejen popisovat, ale také poskytovat uspokojivá (pragmaticky smysluplná a kognitivně pravděpodobná) vysvětlení určitých významů či chování zkoumaných sloves, a to i na úrovni diskursu. Využívá k tomu peirceovské semiotiky (zejm. definice pojmu *habit*, zvyk), kognitivní lingvistiky (Langacker) a Fauconierovy teorie mentálních prostorů (*mental spaces*). Zvolená metodologie umožňuje odpovědět na řadu otázek, které dřívější analýzy nezodpověděly, a také zasazuje analýzu jazykových dat do širšího kontextu fungování lidské kognice.

Práce je členěna do šesti přehledně strukturovaných kapitol.

První kapitola poskytuje dobrý vhled do problematiky, neboť je věnována **představení korpusových dat** (jde o 376 výskytů v textech především esejistických, memoárových, beletristických, ale i v publicistických a odborných) a nastínění problémů, které jsou se slovesy spojeny a které bývají diskutovány v odborné literatuře.

Druhá kapitola kriticky shrnuje **dosavadní hlavní směry zkoumání** uvedených sloves (Kopečný, Širokovová, H. Kučera, Filip(ová)) a ukazuje jejich limity.

Následující kapitola navrhuje **teoretický rámec** uchopení habituálních sloves. Vychází z předpokladu, že vyjádření zvyku, „habituality“ v jazyce je případem širšího semiotického a kognitivního pojmu habituality. V souladu s Peircem (a podobný je i pohled Langackerův) je zvyk (*habit*) definován jako určité obecné pravidlo, na základě kterého bude mít člověk v určité situaci sklon jednat určitým způsobem (s. 37). Zvyk existuje skrze jednotlivé případy výskytu, opakování určité situace, ale nelze jej na tyto případy redukovat (s. 38) – je to *gestalt* nerovnáající se součtu svých částí. Zvyk hodnotí, pojímá situaci opakování na vyšší úrovni (Peirce – Thirdness, Langacker – *structural level*), než je jen prosté opakování, vnímá ji jako případy realizace obecnějšího pravidla.

Z tohoto pojetí pak vychází většina následujících výkladů věnovaná habituálním slovesům a jejich srovnání s nedokonavými slovesy „prostými“ (např. *dělat*). Každý z obou typů sloves konstruuje, konceptualizuje situaci opakování jiným způsobem – „prostá“ nedokonavá slovesa jako „prosté“ opakování, aktuální fakta, jednotlivé případy; habituální slovesa jako případy širšího jevu či obecnějšího pravidla (dle Langackera případy *general validity predications*). Rozdílem v úrovni zobecnění jsou motivovány odlišnosti mezi oběma typy sloves. Rovněž je ukázáno, že podobný rozdíl se netýká jen habituálních a „prostých“ nedokonavých sloves, ale dalších jevů (nejen) v jazyce.

V rámci konkrétních analýz je ve třetí kapitole např. předvedeno, že univerzální kvantifikátory ve spojení s habituálními slovesy nevyjadřují univerzální kvantifikaci, ale spíše sílu daného zvyku (např. s. 45). Také negace nepopírá existenci opakování, ale týká se síly zvyku či intenzity jevu vyjádřeného slovesem.

Čtvrtá kapitola zkoumá především význam v řadě prací označovaný jako vzdálená minulost, někdy asociovaný s habituálními slovesy v minulém čase. Pro jeho vysvětlení a spojení s jinými významy habituálních sloves využívá pojmu konceptuální distance (**conceptual distancing**): habituální slovesa pojmají situaci z určité distance, nadhledu, což je dáno právě zobecňující povahou zvyku. Distance může být v čase (ztvárnění něčeho, co již není), s tím souvisí význam vzdálené minulosti, ale může také souviset s dalšími významy – např. vyjádření určité hypotetičnosti (*modal distancing*) či v rámci diskursu (např. uvedení nového tématu).

Pátá kapitola analyzuje **funkce habituálních sloves v diskursu**. Slovesa se např. mohou objevovat v iniciálních pozicích a při změně tématu, na konci diskursu jako shrnutí, mohou uvádět upozaděnou informaci či být součástí srovnávání. K objasnění motivace tohoto chování autor využívá teorie mentálních prostorů: habituální slovesa fungují jako explicitní prostředky, které budují, otvírají nový mentální prostor (*explicit space-builders*) odlišný od prostoru základního (*base space*) a spojený s tímto základním prostorem rozmanitými způsoby. Naopak „prostá“ nedokonavá slovesa tuto schopnost inherentně nemají.

Poslední kapitola diskutuje různé **typy iterativních situací**, tj. srovnává různé aspekty „jednoduchého“ opakování vyjádřeného „prostými“ nedokonavými slovesy a opakování „habituálního“ vyjádřeného slovesy habituálními a ukazuje, jak je teoretický rámeček představený v práci dokáže uchopit. Zmiňuje se např. o jednoduchém a habituálním opakování nejen v jazyce, o protikladu faktu a hypotetičnosti, o stylistických rozdílech a o ikoničnosti sufixálního tvoření habituálních sloves.

Práce jistě zaujme nejen zájemce o kognitivní lingvistiku a o široce pojaté otázky aspektologické.

Lucie Saicová Římalová